

CHET TILI O‘QITISHDA ZAMONAVIY METODLARNING FOYDALI JIHATLARI VA PEDAGOGIK STRATEGIYALAR TAHLILI

Andijon viloyati, Andijon shahar

2-son texnikumi

Ingliz tili fani o‘qituvchisi

Qambarova Shaxloxan

Annotatsiya

Mazkur maqola zamonaviy til o‘qitish metodikalarining o‘ziga xos xususiyatlari va ularning ta’lim jarayonidagi samaradorligini tadqiq etadi. Unda Kommunikativ til o‘qitish (CLT), Vazifaga asoslangan ta’lim (TBLT) va texnologiyalar bilan boyitilgan o‘quv muhitlarining afzalliklari qiyosiy tahlil qilinadi. Shuningdek, innovatsion pedagogikaning ijtimoiy-psixologik aspektlari hamda ta’lim oluvchining kognitiv faolligini oshirish masalalari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: metodologiya, CLT, TBLT, CBI, Flipped Classroom, innovatsiya, pedagogika.

Kirish-Zamonaviy dunyoda chet tillarini o‘zlashtirish shunchaki qo‘shimcha imtiyoz emas, balki hayotiy zaruratga aylanib ulgurdi. O‘zbekiston Respublikasida ta’lim tizimiga kiritilayotgan islohotlar, xususan, yoshlarni chet tillariga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ularga jahon standartlari darajasida bilim berish ustuvor vazifa qilib belgilangan. An’anaviy grammatik-tarjima metodlaridan voz kechib, muloqotga asoslangan interaktiv usullarga o‘tish davr talabidir. Ushbu maqolada biz aynan chet tili darslarini yanada samarali va qiziqarli qiluvchi metodlar va ularning ilmiy asoslarini ko‘rib chiqamiz.

Kommunikativ til o‘qitish (Communicative Language Teaching) yondashuvi til o‘rganishning tub mohiyatini real muloqotga bog‘laydi. Bu metod 1970-yillarda an’anaviy usullarga javob sifatida paydo bo‘lgan bo‘lib, uning markazida "kommunikativ kompetensiya" tushunchasi turadi. Ushbu metod o‘quvchilarning tilni o‘rganish jarayonida

yuzaga keladigan "psixologik to'liqlik"larni yengishga yordam beradi. Guruh muhokamalari va roli o'yinlar orqali o'quvchilar tilni sun'iy emas, balki tabiiy ehtiyoj sifatida qabul qila boshlaydi. CLT o'rganuvchilarni real dunyo sharoitlarida, masalan, notanish muhitda o'z fikrini tushuntira olish yoki hamkorlikda qaror qabul qilish kabi hayotiy ko'nikmalar bilan qurollantiradi.

Vazifaga asoslangan til o'qitish (Task-Based Language Teaching) metodi til ko'nikmalarini rivojlantirish vositasi sifatida muayyan kommunikativ loyihalarni bajarishga tayanadi. Bunda dars markazida "vazifa" (task) turadi. O'quvchilarga sayohatni rejalashtirish yoki biron-bir muammoni hal qilish vazifasi topshirilganda, ular ushbu maqsadga erishish uchun tilni "instrument" sifatida ishlatishga majbur bo'ladilar. TBLT metodi tanqidiy fikrlashni va jamoada ishlash madaniyatini shakllantirishda beqiyosdir. O'quvchi o'zi bajargan amaliy ish natijasida tilni o'zlashtirgani uchun bilimlar xotirada uzoq muddat saqlanib qoladi.

Kontentga asoslangan ko'rsatma (Content-Based Instruction) yondashuvi til o'rganishni fanlararo bog'liqlikda o'rganishni taklif etadi. Bu metodika tildan shunchaki grammatik mashq sifatida foydalanish o'rniga, uni ma'lumot olish va dunyoqarashni kengaytirish vositasi sifatida taqdim etadi. Masalan, ingliz tili darsida biologiya yoki IT sohasidagi yangiliklarni o'rganish orqali talaba ham yangi bilim oladi, ham terminologik bazasini boyitadi. CBI usuli tilni egallashga nisbatan yaxlit yondashuvni rag'batlantirib, o'rganuvchining kognitiv rivojlanis

"Flipped Classroom"- To'ntarilgan sinf usuli an'anaviy dars modelini tubdan o'zgartiradi. Ushbu metodda nazariy materiallar onlayn tarzda darsdan oldin (uyda) o'zlashtiriladi, sinfdagi vaqt esa faqat amaliy mashg'ulotlar, munozaralar va loyihalarga ajratiladi. Bu o'qituvchiga har bir o'quvchi bilan individual ishlash, ularning shubhalariga aniqlik kiritish imkonini beradi. Natijada dars vaqti maksimal darajada unumli bo'lib, o'quvchiga yo'naltirilgan (learner-centered) yondashuv to'liq amalga oshadi.

Innovatsion pedagogika tushunchasi o'zida yangilik kiritish va uni ta'lim tizimiga singdirishni mujassam etadi. Amerika tadqiqotchisi E.Rodjers tomonidan ishlab chiqilgan yangilik kiritish nazariyasiga ko'ra, bu jarayon nafaqat metodik, balki ijtimoiy-psixologik

hodisadir. Chet tili o'qituvchisining mahorati nafaqat tilni bilishida, balki ushbu innovatsion texnologiyalarni dars mazmuniga mohirona singdira olishida namoyon bo'ladi. Chet tilini o'qitishning ushbu zamonaviy yo'nalishlari haqiqiy muloqot, o'rganuvchi bilan muloqot qilish va bilimlarni qo'llashni birinchi o'ringa qo'yadi. Bu usullar interaktiv faoliyat, texnologiya va real dunyo kontseptsiyalarini o'z ichiga olgan holda, faol tildan foydalanish, tanqidiy fikrlash, madaniy tushunish va malakani rivojlantirishni yo'lga qo'yishni ko'zda tutmoqda. Til o'rgatuvchilari bugungi til o'rganuvchilarining turli ehtiyojlari va o'quv uslublarini bartaraf etadigan dinamik va suvga cho'mdiruvchi o'quv muhitini yaratish uchun ushbu yo'nalishlarni tobora ko'proq qo'llamoqdalar. Hozirgi davr ta'lim taraqqiyoti yangi yo'nalish innovatsion pedagogikani keltirib chiqardi. Innovatsion – inglizcha “yangilikni kiritish (tarqatish)” ma'nolarini anglatadi. Yangilik kiritishning ijtimoiy-psixologik aspekti Amerika tadqiqotchisi E.Rodgers tomonidan ishlab chiqilgan. U yangilik kiritish jarayoni qatnashchilarining tasnifi, ularning yangilikka bo'lgan munosabati va boshqalarni o'rgangan. Ilmiy yo'nalishlarda yangilik va innovatsiya tushunchalari o'zaro farqalanadi. “Yangilik”- bu vosita, yangi metod, metodika, texnologiya ma'nosini anglatadi. “Innovatsiya”- bu ta'lim, ma'lum bosqichlari bo'yicha rivojlanadigan jarayon hisoblanadi. Jahon ilm-fan taraqqiyoti kundan kunga gurkirab, rivojlanib bormoqda. Aynan bu ijobiy rivojlanish bizning diyorimizga ham o'z ta'sirini o'tkazdi. Ilm dunyomizga ilg'or innovatsion texnologiyalar tatbiq etilmoqda. Til o'rganish kishilik jamiyatida bag'oyat muhim sohalardan biri hisoblanadi. Muloqot vositasi bo'lmish tilni tabiiy muhitda ya'ni oilada, jamoatchilik orasida yoki uyushgan holda amaliy egallash mumkin. Til hodisalariga oid bilimlar esa nazariy jihatdan o'rgatiladi. Xalqaro munosabatlar avj olgan zamonamizda tillarni bilish, ayniqsa ko'p tillilik ulkan ahamiyat kasb etadi. Mamlakatimizda tahsil oladigan o'quvchi va talabalar odatda uch tilni o'rganadilar. Ushbu tillar maxsus nomlar bilan yuritiladi. Bular quyidagilar: ona tili, ikkinchi til, va chet til. Ona tili tafakkur shakllanishida alohida xizmat o'taydigan birinchi til hisoblanadi. Ikkinchi til haqida so'z yuritilganda, unga boshqa millat vakillaridan iborat qardoshlar, qo'shnilar tili sifatida qaraladi. Chet til – bu xorijiy mamlakat tilidir. Respublikamizda G'arbiy Yevropa (ingliz,

ispan, nemis, faransuz) tillari va Sharq (arab, turk, fors, xitoy, hind) tillari o'qitilib kelinmoqda. Bu tillar ta'lim muassalarining o'quv rejalaridan o'rin olgan. Uchala tilni o'qitish jarayoni turlicha kechadi.

Xulosa qilib aytganda, chet tilini o'qitishning zamonaviy metodlari o'rganuvchini passiv obyekt emas, balki jarayonning faol subyektiga aylantiradi. Interaktiv faoliyat, texnologiya va real dunyo konseptlarining uyg'unligi til o'rganuvchilariga bugungi kundagi o'zgaruvchan ehtiyojlarini qondirishga yordam beradi. Ushbu metodlarni keng miqyosda qo'llash nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki jamiyatning intellektual salohiyatini yuksaltirishga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. G'ulomova B. M. (2024). Chet tilini o'qitishda zamonaviy metodlar. "Ilm-fan va innovatsiya" ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.
3. Larsen-Freeman, D. (2011). Techniques and Principles in Language Teaching. Oxford University Press.
4. Brown, H. D. (2014). Principles of Language Learning and Teaching. Pearson Education.
5. Dudeney, G., & Hockly, N. (2007). How to Teach English with Technology. Pearson Longman.
6. Ziyomuhhammadov, B. (2012). Pedagogika. Toshkent: O'qituvchi.
7. Rodgers, E. M. (2003). Diffusion of Innovations. Free Press.
8. Jalolov, J. J. (2012). Chet tili o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi.higa xizmat qiladi.